

Sistemul electoral – parte componentă a sistemului politic

Teodor POPESCU,
doctor în istorie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

The population of any country, including the Republic of Moldova, is in the right to choose the electoral system it wishes, being firmly convinced that the chosen system will meet the expectations. Unfortunately, a large amount of people, due to both subjective and objective factors don't fully comprehend the importance of one or another electoral system. First of all, in a democratic country, it is meant to keep the peoples sovereignty, giving it the lead role in this process to the electoral staff, through elections. Secondly, only through the electoral system, that basically is a entirety of rules, methods and processes, it is assured that the legitimate establishment of the representative state authorities of the political power, starting with the central ones and finishing with the local level. In the third place, it is known the fact that the electoral system becomes the main element in forming the political system of the society, presented by all institutions, groups and social classes through the parties, of the alliances and the socio-political movements.

Sistemul electoral este o instituție ce înglobează totalitatea normelor și regulilor care reglementează desfășurarea alegerilor în toate aspectele sale. Funcția principală a sistemului constă în asigurarea desfășurării libere și corecte a tuturor tipurilor de alegeri în conformitate cu caracteristicile și principiile democratice. Totodată, menționăm că sistemul electoral este inseparabil de noțiunile de alegeri și de vot, ele fiind, la rândul lor, componente ale procesului electoral.

Alegerile prezintă un proces bine organizat de constituire a organelor de putere și conducere prin intermediul exprimării libere a voinței politice a cetățenilor. Anume alegerile permit cetățenilor să-și exercite dreptul de participare la guvernare, fie direct, fie prin intermediul reprezentanților aleși.

Votarea este, de asemenea, un proces în care cetățenii își exprimă prin votul lor opinia în legătură cu alegerea

reprezentanților lor în organele de conducere. Activitatea de a alege reprezentanții unei instituții politice nu trebuie opusă modalității de a vota. Dreptul la vot este unul dintre drepturile politice fundamentale ale cetățeanului. A merge să votezi înseamnă a-ți afirma cetățenia și a-ți manifesta integritatea și, în același timp, integrarea în societate. Momentul în care persoana își lansează buletinul de vot în urnă este un moment festiv, și cetățeanul ca membru al societății se simte mândru și onorat că participă la alegerea guvernanților în conformitate cu prevederile Constituției, art. 38, alin. (1), care stipulează că alegerile au loc printr-un sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Aceasta înseamnă că toți cetățenii au dreptul de a vota fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, de avere sau origine socială. Caracterul direct al votului presupune că alegătorul poate și

trebuie să-și exprime opțiunea sa în mod personal și nu prin reprezentanți sau intermediari. Iar caracterul secret al votului asigură alegătorului posibilitatea de a-și manifesta, în mod liber, opinia sa cu privire la candidații propuși, fără ca această opțiune să fie cunoscută de alții. Astfel de drepturi și cerințe sunt caracteristice pentru toate societățile democratice care organizează alegeri prin intermediul partidelor politice. Partidele politice, și nu numai ele, acordă o mare atenție pregătirii maselor, inclusiv a tineretului, pentru o participare activă și conștientă în viața social-politică, inclusiv la sufragiile generale și locale.

Reieșind din particularitățile naționale, în baza Constituției este constituit un sistem electoral adecvat, care asigură posibilități largi de propagare și participare activă în baza principiilor democratice care prevăd:

- alegeri libere;
- existența alegerii alternative a candidatului;
- competiție și concurență între candidați;
- periodicitatea și regularitatea alegerilor;
- posibilități egale de participare pentru toți factorii politici și candidații independenți.

Drepturile electorale sunt drepturi exclusiv politice ale cetățenilor oricărei țări din lume. Pentru a obține aceste drepturi, în primul rând, el trebuie să se înregistreze în calitate de alegător. Înregistrarea în listele de alegători se face în conformitate cu cele două modalități cunoscute. Prima modalitate este întocmirea listelor de alegători de către autoritățile publice locale care sunt și responsabile pentru corectitudinea întocmirii lor. A doua modalitate este cea directă, utilizată în unele state, unde înregistrarea se face independent de stat, de către un birou, comisie, comitet în baza datelor prezentate de alegător în

mod personal, fiind totalmente responsabil pentru datele furnizate.

Înregistrarea alegătorilor în listele electorale are loc în conformitate cu legislația în vigoare a statului respectiv. În listele alegătorilor, ca regulă, se includ toți cetățenii cu drept de vot. În majoritatea statelor, inclusiv în Republica Moldova, după cum e cunoscut, listele alegătorilor se întocmesc de organele puterii locale, pe când în alte state, de exemplu, SUA, procesul de înregistrare se face în mod personal de către alegători în conformitate cu metoda directă, considerând, că înregistrarea pentru participarea la alegeri este o chestiune personală a cetățeanului.

Modalitatea de înregistrare personală permite organului respectiv care dirijează procesul electoral să decidă dacă persoana în cauză corespunde formalităților de a participa la alegeri în localitatea dată. Totodată, prin această modalitate de înregistrare se evidențiază particularitățile democratice ale sistemului electoral american.

Pentru a deveni concurent electoral, este nevoie de a respecta anumite condiții stipulate în Codul electoral. Pentru început, candidatul e obligat să prezinte autorităților electorale un anumit număr de semnături din circumscripția respectivă sau să depună un anumit gaj electoral. De exemplu, în R.F.G. dreptul de a înainta candidați pentru alegerea deputaților în camera superioară (Bundestag) le aparține partidelor politice, alegătorilor, precum și grupurilor fără de partid. Pentru înregistrarea candidaților fără de partid, sunt necesare semnăturile a peste 200 de alegători din circumscripția dată. În Italia, lista candidaților trebuie să fie semnată de, cel puțin, 350 de alegători. În Republica Moldova pentru alegerile în Parlament este nevoie de 2.000 de semnături.

Există țări, în care înaintarea candidaților în organele puterii poate fi exercitată numai de cetățeni și nu de partide. În Anglia, fiecare cetățean are dreptul

să-și înainteze candidatura sa, adresându-se organului respectiv, fiind susținut de câțiva alegători. În Franța, Japonia, India este suficientă semnătura unui singur alegător, în Irlanda – 10, în Elveția – 15 etc.

Participarea cetățenilor la alegeri, ghidați de sistemul electoral, indică nivelul reprezentativității și legimității instituțiilor eligibile și a întregului sistem politic. Din aceste considerente, unele state utilizează așa-numitul *cvorum* (barem) electoral care determină numărul minim necesar de alegători participanți la alegeri, pentru ca ele să fie recunoscute valabile. În majoritatea statelor, pentru alegerile parlamentare numărul alegătorilor prezenți la urne oscilează în jurul indicelui majorității absolute. Pe când în statele (cu tradiții anglo-saxone), indiferent de numărul alegătorilor prezenți la urne în ziua alegerilor, ele se consideră valabile. Amintim și faptul că, în unele state europene, cum ar fi Grecia, Cipru, Belgia, precum și într-o parte considerabilă din țările Americii Latine este instituit votul obligatoriu pentru toți cetățenii țării. Acei ce nu participă la alegeri sunt penalizați.

Pentru majoritatea populației din orice țară democratică, după cum s-a mai vorbit, principala activitate politică, și, adeseori, unica în felul său, este participarea la diferite tipuri de alegeri (prezidențiale, parlamentare, locale). Anume alegerile generale, și nu numai, permit evidențierea potențialului forțelor politice la nivel de țară și la nivel local, determină gradul de încredere a alegătorilor în candidații înaintați, în liderii politici, precum și în programele lor. Numai în rezultatul alegerilor pot fi determinate valențele unui sau altui partid politic. Partidul care câștigă scrutinul de unul singur sau în alianță cu altele, participă nemijlocit la instituirea organelor de conducere și repartizarea posturilor la nivel de țară, realizându-și scopurile prin intermediul programului înaintat.

Astfel, din secvențele expuse mai sus

putem menționa, că în realitate rezultatele scrutinelor electorale sunt determinate de sistemul electoral folosit în acel sau alt stat. La etapa actuală, în majoritatea țărilor lumii, în fond, sunt practicate două tipuri de sisteme electorale: cel majoritar, recunoscut ca cel mai vechi sistem, și cel proporțional. În unele țări este utilizat și sistemul mixt.

Sistemul electoral majoritar. Sistemul majoritar are o diversitate mare de scrutine. Dintre cele mai utilizate sunt scrutinele majoritare uninominale cu un singur sau cu două tururi format din scrutinul simplu (cu o majoritate relativă) și scrutinul majoritar absolut:

- majoritatea simplă înseamnă mai multe voturi acumulate în raport cu ceilalți concurenți;

- majoritatea absolută – 50% + un vot.

Scrutinul majoritar uninominal, simplu sau absolut în funcție de legislația statului respectiv, cu un singur tur, presupune existența unui număr de circumscripții electorale (în care e împărțită țara) egal cu numărul de reprezentanți în parlament. Fiecare circumscripție are un singur mandat și se votează persoane concrete, și nu partide politice. Cu toate că e cunoscut faptul că persoanele candidate, de regulă, reprezintă anumite formațiuni politice. Candidații independenți care nu sunt susținuți de nicio formațiune politică, practic, nu au șanse de izbândă.

Să analizăm în cele ce urmează o situație concretă în baza unei circumscripții cu un număr de aproximativ de 80 mii de alegători. Menționăm că în fiecare circumscripție au fost înregistrați trei sau mai mulți candidați, reprezentanți ai diferitelor partide (vezi tab. 1).

În rezultatul scrutinului, candidatul „A” a acumulat 28% din voturi, candidatul „B” a acumulat 33%, iar candidatul „C” a acumulat, respectiv, 36% din voturi. Cele 3% revin altor candidați.

Câștigătorul celor mai multe voturi și

Tabelul 1

<i>Circumscripția nr. 10 cu 80 mii de alegători</i>		
<i>Candidații</i>	<i>% de voturi pentru fiecare candidat</i>	<i>Câștigătorul mandatului</i>
A	28%	0
B	33%	0
C	36%	1
D...	3%	0

al scrutinului în general este candidatul „C,” căruia i se atribuie și voturile celorlalți candidați participanți la scrutin, dar care au acumulat mai puține voturi fiecare din ei, comparativ cu candidatul „C.” Un astfel de scrutin se mai numește: învingătorului tot – învinșilor nimic sau câștigă acel care a venit primul la finiș.

Scrutinul majoritar universal cu un singur tur este considerat ca cel mai simplu, datorită faptului că alegătorul își exprimă votul său pentru un singur candidat, iar cel care obține cele mai multe voturi e declarat ales, acumulând numai o majoritate relativă, fără a acumula, cel puțin, 50% din voturi.

În cazul în care într-o anumită țară se practică sistemul majoritar absolut și în rezultatul primului tur niciun candidat nu a obținut majoritatea absolută de voturi, după primul tur se organizează al doilea tur de scrutin la care participă, de regulă, primii doi candidați. Va fi ales acel candidat care va acumula 50% + un vot.

În practica electorală se utilizează și scrutinul majoritar plurinomial cu un singur tur de scrutin sau cu două. În sistemul majoritar uninominal votul este acordat, după cum s-a menționat, unei persoane concrete, pe când în sistemul majoritar plurinomial se votează liste de candidați înaintate de partidele politice.

Scrutinul majoritar plurinomial absolut cu un singur tur presupune ca alegătorii să voteze un anumit număr de candidați

(cu un vot aparte pentru fiecare candidat) direct proporțional cu numărul de locuri (mandate) care sunt repartizate circumscripției date. Există două variante de scrutin: unul cu liste blocate (aceasta înseamnă că în lista propusă ordinea candidaților nu poate fi schimbată) și scrutinul cu liste ne-blocate, când alegătorul votează pentru fiecare candidat, având dreptul să plaseze candidații în buletinele de vot în conformitate cu preferințele lor, în ordinea pe care îi vrea să-i vadă la conducere.

Și în cazul scrutinului majoritar plurinomial absolut, când nicio listă de candidați propusă de partide nu a acumulat votul necesar de 50%+1, se organizează turul al doilea al scrutinului în care lista cu candidați va fi aleasă cu o majoritate relativă. Și în cazul dat principiul sistemului majoritar „câștigătorul ia totul - învinșii nimic” nu este afectat.

Sistemele majoritare sunt, în principiu, uninominale, care presupun că în fiecare circumscripție se dispută un singur loc. Dar acest sistem poate fi folosit, după cum am mai vorbit, și sub forma plurinomială (în bază de listă). Acest sistem este aplicat în S.U.A. pentru alegerea Președintelui țării. În cazul dat, alegătorii votează pe liste de partid în fiecare stat pentru Marii electori (ci nu pentru candidații propriu-ziși) care, la rândul lor, îl aleg pe Președinte. Sistemul majoritar, cu toate că este cel mai vechi în Europa, mai este utilizat numai de două țări - Marea Britanie și Franța.

Sistemul reprezentativ proporțional, spre deosebire de sistemul majoritar (care are o vechime onorabilă, fiind utilizat încă din anul 1789, în Franța, pentru alegerea deputaților Stării a Treia), sistemul proporțional este relativ mai nou, avându-și începutul în anul 1917 în Olanda. Apoi aspirațiile democratice după Primul Război Mondial au creat condiții favorabile pentru aplicarea reprezentării proporționale, într-un șir de alte țări, începând cu anul 1919 în Germania, Italia, Elveția, Austria, Cehoslovacia, Norvegia, România ș. a. După 1945, sistemul proporțional s-a impus în țările eliberate de nazism și fascism, iar după căderea regimurilor dictatoriale din Grecia (1974), Portugalia (1975), Spania (1977) și prăbușirea sistemului comunist (sfârșitul anilor '80 și începutul anilor '90 ai secolului trecut) din Europa Centrală și de Sud-Est sistemul proporțional este practicat de majoritatea absolută a țărilor europene. De menționat, că în prezent chiar și în majoritatea țărilor lumii se utilizează sistemul proporțional.

Acest sistem este utilizat masiv din motivul că oferă posibilitatea partidelor mici și mijlocii (spre deosebire de sistemul majoritar care favorizează partidele mari), să aibă reprezentanții lor în parlamentele țărilor respective. Acest sistem, fiind mai democratic decât cel majoritar, permite o mai bună reprezentare a opiniilor electoratului și voința alegătorilor este mai bine reprezentată în rezultatele scrutinelor.

Sistemul reprezentării proporționale poate fi utilizat sub mai multe forme. Una dintre ele are următorul format.

Scrutinul uninominal în care teritoriul țării este împărțit într-un număr de circumscripții electorale (cu o întindere teritorială destul de redusă), adică mici, care corespund numărului de mandate în organul legislativ suprem, și, respectiv, alegătorii sunt chemați să desemneze prin votul lor un singur reprezentant din circumscripție în parlament. Acest sistem este aplicabil atât la formarea organelor colegiale alese, cât și a organelor unipersonale.

Un alt format poate avea scrutinul în care electoratul țării este divizat la fel în mai multe circumscripții. Însă în asemenea caz numărul mandatelor de deputați în parlament depinde în mod direct de activitatea și influența partidelor în circumscripțiile respective. De la fiecare circumscripție se alege un singur candidat al partidului care a acumulat cele mai multe voturi (vezi tabelul 2).

Datele din tabelul de mai sus reflectă situația reală din teritoriu a partidelor înainte și-n perioada scrutinului. Participând la alegeri în cele trei circumscripții cu același număr de votanți, partidele s-au ales cu rezultate diferite. Partidul „X” a obținut un mandat, partidul „Z” – 2 mandate, iar partidul „Y” a fost lipsit de mandate, cu toate că, în cele trei circumscripții, a acumulat un număr total de voturi mai mare

Tabelul 2

Circumscripție	<i>Circumscripția I, 40 mii alegători</i>	<i>Circumscripția II, 40 mii alegători</i>	<i>Circumscripția III, 40 mii alegători</i>	<i>Număr voturi</i>	<i>Număr mandate</i>
Partide:					
X	28	4	2	34	1
Z	4	26	20	50	2
Y	8	10	18	36	-
Total	40	40	40	120	3

Tabelul 3

<i>Circumscripție la nivel de țară cu 50 de mandate</i>		
<i>Partidele</i>	<i>Procentele din voturile acumulate</i>	<i>Numărul mandatelor în parlament</i>
A	23,8%	12
B	39,9%	20
C	16%	8
D	19,8%	10
L	0,5%	0

decât partidul „X,” însă el nu a acumulat nici într-o circumscripție un număr mai mare de voturi față de concurenții săi.

Cea mai populară formă a scrutinului electoral proporțional este cea plurinomială cu liste blocate sau nebloate, prin care alegătorii urmează să aleagă o singură listă din numărul de liste ale partidelor participante la scrutin și incluse în buletinul de vot, fără a o completa sau modifica.

Această formă poate fi aplicată și într-o singură circumscripție la nivel de țară. Exemplificăm această formă prin intermediul unei țări cu o populație nu prea numeroasă (vezi tabelul 3).

O astfel de circumscripție are 50 de mandate pentru care luptă 5 partide - „A”, „B”, „C”, „D” și „L”. În rezultatul scrutinului, partidul „B” a acumulat 39,9% din voturi și, respectiv, a obținut 20 de mandate. Partidul „A” a acumulat 23,8% și a obținut 12 mandate, partidele „D” și „C” au acumulat, respectiv, câte 19,8% și 16% și au obținut câte 10 și 8 mandate. Partidul „L” a acumulat aproape 0,5%, fără a acumula voturile necesare, cel puțin, pentru un mandat. Astfel, locurile în parlament au fost repartizate între 4 partide, iar al cincilea a fost eliminat din procesul de repartizare a mandatelor.

Pentru sistemul electoral proporțional este caracteristic un element semnificativ - pragul electoral. Pentru a obține un mandat în parlament, orice partid politic sau

candidat independent trebuie să treacă așa-numitul prag electoral. Pragul este introdus în țările pluripartidiste care au multe partide mici și foarte mici participante la scrutin, dar cu o influență neînsemnată asupra electoratului. Așadar, pragul electoral poate fi egalat cu limita minimă stabilită de voturi, necesar de acumulat, pentru a constitui un mandat. Recunoașterea pragului electoral constituie o anumită garanție pentru buna funcționare a vieții parlamentare, facilitând constituirea unei majorități sigure, excluzând partidele cu o influență neînsemnată asupra maselor.

În funcție de țară, pragul electoral oscilează între 1% și 8%, cu unele excepții. De exemplu, în Germania, Estonia și Polonia pragul electoral constituie 5%, în Italia, Ungaria, Suedia, Albania acesta este de 4%, în Argentina - 3%, Danemarca - 2%, Israel - 1,5%, Turcia - 10%, Egipt - 8% etc. În Republica Moldova, din motivul instabilității politice, pragul electoral oscilează de la scrutin la scrutin.

Avantajele și dezavantajele celor două sisteme electorale. Cele două sisteme - majoritar și proporțional - cunoscute în toate țările lumii, au unele avantaje, dar nu sunt lipsite și de unele dezavantaje. Cel mai vechi scrutin electoral este considerat, după cum s-a menționat, cel majoritar. Pe parcursul a mai mult de două secole acest sistem s-a dezvoltat și s-a maturizat, rămânând și în prezent unul dintre cele

mai acceptate sisteme în țările cu democrații bine stabilite de orientare anglo-saxonă.

Particularitățile ce determină viabilitatea acestui sistem sunt:

1. În primul rând, se deosebește prin simplitatea sa bazată pe principiul majorității simple și absolute.

2. În al doilea rând, asigură buna relație dintre alegători și reprezentanții aleși.

3. În al treilea rând, condiționează formarea unei majorități parlamentare bazate pe partidele cu o influență și popularitate mai mare în societate.

4. În al patrulea rând, asigură constituirea unui guvern stabil format din reprezentanții unui sau ai două partide cu calitățile necesare pentru realizarea programului propus.

De menționat și faptul că scrutinul majoritar uninominal conduce la o selecție mai riguroasă a persoanelor care ajung în Parlament.

Din cele relatate, menționăm o particularitate importantă a sistemului majoritar care contribuie la consolidarea tendințelor de constituire în țară a sistemului din două sau trei partide care corespunde regimului optimal-democrat.

Paralel cu avantajele sale, sistemul respectiv are și unele dezavantaje. În primul rând, datorită faptului că partidele mari, cu susținere masivă din partea electoratului, de regulă, câștigă fără probleme scrutinul electoral, partidele mici și mijlocii rămân fără reprezentanții lor în organele puterii de stat. Astfel, se restrâng posibilitățile de opțiune ale alegătorilor.

În al doilea rând, unii candidați, fără a obține majoritatea absolută, dar numai având o majoritate relativă, au permis la mandatele de deputat în parlament, și în acest caz un anumit segment social este lipsit de reprezentanții săi în organele electiv.

Dacă sistemul electoral majoritar se sprijină pe partidele cu o pondere solidă

în societate, participând nemijlocit la consolidarea sistemului de două-trei partide, apoi sistemul electoral proporțional favorizează formarea sistemului pluripartidist. Ca rezultat, partidele mici și mijlocii au posibilitatea să aibă candidații lor în parlament, în așa fel reprezentând toate segmentele sociumului. Al doilea moment pozitiv e acela că deputații aleși prin sistemul proporțional comparativ au relații mai strânse cu masele. Tot ca moment pozitiv poate fi menționat faptul că în cazul scrutinului proporțional pluripartidist alegerile constituie o competitivitate a ideilor, a programelor partidelor și nu a unor persoane aparte.

Concomitent cu aspectele pozitive, sistemul dat are și el unele dezavantaje. În primul rând, sistemul proporțional permite ca pragul electoral să fie trecut de mai multe formațiuni politice. Însă practica a demonstrat că numărul mare de formațiuni în parlament încă nu înseamnă o conlucrare creativă spre soluționarea problemelor de pe ordinea de zi, precum și formarea unui guvern stabil, profesionist. Guvernul de coaliție, neavând un suport parlamentar major, rămâne a fi instabil și neproductiv.

În al doilea rând, dat fiind faptul că în timpul alegerilor votul este dat partidelor și nu persoanelor concrete, aceasta sporește dependența deputatului de liderii de partid și nu de acei care l-au ales.

În al treilea rând, partidele politice care nu au o susținere relativă în toată țara pot avea reprezentanții lor în organele electiv, câștigând scrutinul doar în unele circumscripții luate aparte.

Sunt și alte momente, când un partid acumulează mai multe voturi în general, dar nu a câștigat majoritatea nici într-o circumscripție, astfel fiind lipsit de mandate pe când un alt partid cu voturi mai puține, dar câștigând majoritatea în unele circumscripții, este prezent în parlament.

Cu toate dezavantajele relative enume-

rate, sistemul proporțional este preferat de majoritatea țărilor lumii.

În scopul minimalizării deficiențelor sistemului majoritar, precum și ale celui proporțional, unele țări utilizează **sistemul mixt**, care, în fond, reprezintă o îmbinare în diferite proporții a avantajelor ambelor sisteme minimalizând dezavantajele. Astfel, în Republica Federativă Germană jumătate din componența deputaților primei și principalei camere, Bundestag, este aleasă prin intermediul sistemului majoritar într-un singur tur la nivel de țară, iar cealaltă parte se alege prin scrutin proporțional în baza landurilor. În scrutinele mixte alegătorul, de regulă, are două voturi – unul este dat candidatului din circumscripția uninominală, iar al doilea este dat aleșilor pe liste de partid. Avantajul sistemului constă în faptul că, având două buletine de vot, alegătorul poate opta pe două planuri: la nivelul circumscripției electorale – pe plan local și la nivel național. În Australia, de exemplu, Camera Reprezentanților se formează conform sistemului majoritar absolut, iar Senatul – conform sistemului reprezentativ proporțional. În ultima perioadă, la sistemul electoral mixt au trecut încă două state europene - Lituania și Ungaria.

Practica vieții politice a demonstrat, că sistemul electoral mixt, spre deosebire de sistemul proporțional, relativ, poate soluționa într-o manieră mai potrivită, mai acceptabilă, atât problema reprezentării minorității în organele legislative, cât și a formării majorității necesare pentru o guvernare stabilă. Soluționarea sau posibilitatea soluționării acestei probleme de o importanță deosebită a servit drept motiv pentru desfășurarea unei dispute, în mai multe țări din Europa, inclusiv în Republica Moldova, referitor la transformarea sistemului proporțional sau chiar trecerea la sistemul mixt. Argumentele principale înaintate nu numai de alegători în favoarea schimbărilor sunt incontestabile, dat fiind

faptul că însuși sistemul proporțional este constituit nu să avantajeze alegătorii, ci unul menit să reprezinte interesele și voința partidelor politice. În rezultat avem:

- relații insuficiente, nesatisfăcătoare, nepersonalizate între cei aleși și cei care i-au ales; deseori cei aleși uită de obligațiunile lor și susțin mai mult interesele liderilor de partid și, totodată, nu uită și de cele personale;

- alcătuirea listelor candidaților se execută sus, la nivel național, și nu la nivel regional, astfel că alegătorii nu cunosc potențialul candidaților incluși pe listele de partid;

- însă cea mai importantă chestiune este aceea că sistemul nu oferă alegătorilor posibilitatea de a juca un rol activ în selecția candidaților de pe listă. Listele prezentate de partidele politice sunt „liste blocate”, în care nu se poate interveni nici cu o schimbare în ordinea candidaților. Acestea și alte argumente relative sunt caracteristice și pentru sistemul electoral autohton.

Cu regret, în Republica Moldova politicienii s-au obișnuit cu faptul că ei trebuie să dețină controlul total în acest domeniu, fără a-i oferi alegătorului nicio alternativă decât să voteze în întregime lista prezentată de partid. Actualul sistem electoral favorizează dreptul și voința exclusivă a liderilor politici la întocmirea listelor de candidați pentru calitatea de deputat în Parlamentul republicii.

Reieșind din realitatea concretă, evident, apare necesitatea căutării unui echilibru între imperativul de a acorda alegătorului posibilitatea de a alege direct persoana dorită, competență pentru o astfel de activitate și necesitatea unei reprezentări proporționale echitabile a voinței poporului. Însă sistemul electoral proporțional existent în Republica Moldova, care este organizat pe bază de listă de partid la nivelul unei circumscripții electorale (reprezentând 101 mandate), nu permi-

te alegătorului personal de a participa la selectarea candidaturilor pentru mandatul de deputat. Pentru obținerea acestui drept, unele formațiuni politice insistă să se înceapă procesul de trecere la sistemul mixt, așa încât 51 de deputați să fie aleși pe liste de partid și ceilalți 50 să fie aleși direct, în circumscripții uninominale. Dar, paralel, sunt și alte formațiuni politice care explică că votul uninominal sau mixt este bun pentru țările dezvoltate, unde cetățenii sunt bine informați, pe când la noi electoratul nu este pregătit pentru astfel de transformări. Rezultatele unor sondaje sociologice arată că cea mai mare parte din electorat dorește schimbări în modul de alegere a deputaților. Exemple de schimbări în sistemele electorale aplicate în alegerea organelor legislative a țărilor din Europa avem îndeajuns.

De menționat faptul că, în prezent, mai există doar trei țări în Uniunea Europeană - Italia, Spania și Portugalia - în care lista de candidați propusă de un partid politic sau de o alianță de partide într-o circumscripție sau alta este ceea ce în teoria sistemelor electorale se numește „listă blocată”, în care alegătorul nu are nicio posibilitate de a interveni, în sensul de a schimba ordinea candidaților în listă. În celelalte țări există diferite mecanisme, prin intermediul cărora sunt posibile unele intervenții. Așadar, există un număr relativ mare de țări, precum Austria, Belgia, Cehia, Cipru, Olanda, Danemarca, Slovacia, Letonia, Suedia ș. a., în care alegătorul are de votat o „listă

închisă” a candidaților, predeterminată și propusă de un partid sau altul, însă alegătorul are dreptul de a modifica ordinea respectivă prin voturile preferențiale pe care le poate exprima pentru candidații favoriți, sau chiar prin acordarea votului de neîncredere pentru candidații pe care dorește să-i elimine din cursa electorală (Letonia).

Un nivel mai mare de intervenție a alegătorului în selectarea candidaților poate fi întâlnit în astfel de țări ca Polonia, Grecia, Finlanda, Estonia, în care lista candidaților este deschisă, fără o ordine prestabilită de partid, pe când votul preferențial este obligatoriu. În aceste țări, practic, alegătorul stabilește ordinea candidaților pe listă.

În astfel de țări ca Irlanda, Irlanda de Nord și Malta este aplicată o altă formă de scrutin, cunoscută ca sistemul de vot preferențial (sau alternativ), care dă posibilitate alegătorului de a modifica ordinea candidaților pe lista electorală, în funcție de preferințele sale. Implicarea alegătorilor în selectarea celor ce ajung în Parlament se consideră una dintre cele mai eficiente.

Aceste, precum și alte schimbări cunoscute deja în practica electorală a multor țări, cu siguranță, vor fi folosite de formațiunile politice din Republica Moldova pentru a perfecționa sistemul electoral național. Combinarea avantajelor sistemului electoral existent cu aplicarea mecanismelor de schimbare a dezavantajelor trebuie privită ca o soluție de renovare a actualului sistem electoral depășit din Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Martin Petru. Sisteme electorale și modurile de scrutin. București, 1999.
2. Teodorescu Gheorghe, Gherasim-Proca Ovidiu. Sisteme și componente electorale. Editura Fundației „Axis,” Iași, 2006.
3. Popescu Teodor. Politologie. F.E.-P. „Tipografia Centrală,” Chișinău, 2007.
4. Barbu Claudiu. Sisteme electorale. Editura „Universul Juridic,” București, 2010.

Prezentat: 10 aprilie 2014.

E-mail: ap_groza@yahoo.com